ПАНЧЕВАЦ.

ЛИСТ ЗА ПРОСВЕТНЕ И МАТЕРИЈАЛНЕ ИНТЕРЕСЕ.

БРОЈ 91. У недељу, 13. децембра 1870. ГОД. II.

„Панчевац“ излази средом, петком и недељом. За Аустрију и Угарску стоји на годину 8 фор., — на по године 4 фор., — на четврт године 2 фор. — Рукописи се не враћају натраг. — Уредништво и администрација „Панчевца“ налази се у Спиртиној кући преко пута од успенске цркве. — За огласе плаћа се за ред из петита 7 новч. Осим тога сваки пут 30 новч. штемпларине.

Наше црквене општине.

(Свршетак.)

Долазимо на сеоске општине.

Села су у свему остала иза вароши, па ни сеоске општине не могу држати једнака корака с варошкима. Ту су сметње напретку много веће и много бројније него по варошима, и то из са свим природних узрока. Незнањем, непросветом везан је сељак за оно што се од старина затекло и свака му је новина ако не мрска а оно бар подозрива. Поглед на разне појаве у народу код њега је стегнут и затиснут уским кругом његова занимања, које не допире даље иза колибе и њиве; још мање може он да докучи узроке, због којих нешто бива у народу, или последице, које могу доћи за нечим. Због тога је њему свагда најугодније, кад све остаје по старом.

Ко до сада није веровао, како је тешко код наших сељака освојити земљишта за напредне мисли, тај се могао уверити довољно ових година приликом оснивања нових црквених општина и увођења новога општинскога закона. Одасвуд са села захорила се вика: „нека остане на старом, на старом!“ И где је очевидна корист била од увођења новога закона, и ту се викало: „на старом!“ Јасан доказ, како је тешко с напредњачким новим мислима продрти у наш арод по селима!

Не може се одрећи ни сеоским општинама да нису добру раде (ко би себи зла желео?) не може се ни то порећи да и на селу има људи, који срцем и душом настојавају око своје општине, али је сва несрећа у томе, што за напредан рад није довољна само добра воља, него се ту иштy још и други услови, као н. пр. знање, разумевање, свест, а тога на селу понајвише нема.

Све што је у варошима зло, то је на селу још горе и горе, а што је по варошима добро тога на селу скоро никако нема. Видели смо, да у варошима општине сваки уплив, свако мешање власти у послове општинске с највећом савесношћу и одважношћу одбијају, као што и приличи свесним општинама. Тога на селу нема. Ту г. капетан или лаћман, а можда још и каплар радо пружа своје прсте у општинске послове и то им испада за руком. Толико пута јављало нам се са села у граници, како официри своју власт натурају и црквеним општинама и хоће над њима да врше команду. Што се то и данас још може догодити, није тешко растумачити. Познато је да су се граничари навикли на ропску подчињеност према официрима, који су им политичне старешине, па им је та навика прешла у крв, па не могу да је се отресу ни онда, кад их закон извлачи испод сваког туторства и ставља их на своје ноге. Због тога има више сеоских општина, кад којих је аутономно право у црквено-општинским стварима постало празна обмана, јер у ствари не уређује општина своје послове, него то чини г. официр (можда у дослуку с г. попом), који јој је прави господар, а општина му се покорава и клања до црне земље. То је жалосно стање и стидно за свест нашега народа, али оно фактично стоји и постојаће све дотле, докле се год наши сељани не просвете, а на томе ваља највише да раде наши свештеници и учитељи. Што се тиче г.г. официра у граници и њиховог владања према црквено-општинској нашој аутономији, били бисмо неправични кад бисмо горе изречени суд о њима протегли на све без изузетка. Има заиста и међу њима такових, којима и под мундиром куца поштено патриотско срце, и који не само да не закидају аутономног права нашим општинама, него им управо у томе на руку иду и упућују их, како ће своје право у свом пространству вршити. Ови заслужују свако поштовање!

Ако се код варошких општина највише брига води о цркви, код сеоских се то чини искључиво. На мртве ствари, од којих нико никакве хасне нема, радо се отвара кеса општинска и одатле се граби немилице, а да се живот подупре, да се нешто што животу и напретку народном служи потпомогне, за то се на селу нема чуства ни разумевања. Није ли то слепило? Толико има наших села са високим торњевима, с позлаћеним јабукама и крстовима, с гвозденом оградом око цркве, са скупоценим литијама и т. д. а школа? Школа им је готова да се стропошта, школа им прокисава, нема патоса, нема скамија, прозори полупани! У цркву дође један пут у недељи један старац и по која бака, у школу долазе сваки дан ситна дечица, па опет црква мора да буде и лепша и краснија и угоднија а школа се оставља у таквом стању, које је кадро да помор нанесе на децу. Већа се дакле брига води за стан молованих светаца, него за стан живога порода свога. Руку на срце, па реците: није ли то слепило? А учитељ на селу? Учитељ може бити сретан ако иде с подртим лактовима и ако има корицу суха хлеба на дан! Што је он бољи у школи, то све горе по њега; најугоднији је сељанима онда, кад му образ подноси, да што више деце из школе испише и у свињаре отера, или кад се не стиди вући се по свечарима и туда бокале празнити. Како ту онда може *бити* разговора о напретку, просвети, слободи и т. д.? Зар је у томе јемство будућности нашој? Па каквом се мером мери ваљаност учитељева, скоро таквом истом мери се и ваљаност свештеникова. И овај је најбољи онда, кад се добро уме владати при резању колача, при свечарима и т. д., и ако уме добро секундирати општини, кад ова напада на свога јадног учитеља. Услед свега тога понижен је и осрамоћен у највећем степену узвишени позив учитеља и свештеника на селу.

Више пута имали смо прилику чути или читати, како се у црквеним општинама сеоским нашао по гдекоји свестан и разуман члан, који је имао телико одважности предложити скупштини, да се школа подигне или оправи или да се учитељу плата повиси. Па како су предусретнути ти племенити предлози? Највећа ларма и вика, то им је одзив! За школу се не да ни крајцара, за литију носи цео црквени приход. Да дечица буду паметнија, разумнија, или бар да им се да прилика и сретство, да временом то могу бити и да нису слепа код својих очију, — на то се не да ни пребијена потура, — а на другој страни, кад треба цркву покрити лимом, не жали се пунити својим новцем мајстор-швабину кесу. Само на школу не ни на учитеља — а на друго све! Кад би се допустило да се школа затвори и да се учитељ отера, то би се ваљда једва дочекало. Предлог: да се учитељу смањи плата, дочекао би се оберучке, да му се повиси плата — ни по што! Не зове ли се то: опирати се сваком напретку с најтупљим тврдоглавством?

У одношењу према својим свештеницима туже се сељани на то, што морају свештеницима давати велику плату. Та тужба њихова била би оправдана онда, кад би произилазила из увиђења: да је плата велика у сразмери према користи, коју свештеник стегнут у границе свога искључиво црквеног позива доприноси општини. Али она проистиче из са свим других побуда. Сељак не ће да увиди, да је излишно резање колача и свећење водице или свештање масла или читање молитава, он хоће да му то све свештеник чини, али — бадава. Он вам се тужи, да му је много плаћати свештенику; предложите ли му на то, да се окане многих служба свештеничких, које му нису од потребе, он ће вас погледати неповерљиво и не ће вас послушати. Хтео би да му се служи, али да не плаћа. Воли често бесмислену и глупу церемонију, која му није од ни каке фајде, али мрзи на живога попу, од кога би хтео да закине по нешто.

Дала би се написати још читава поворка зала и мана, с којима се сусретамо у сеоским црквеним општинама; али нама је сувише и ово, јер нас свака реч скупо стаје, скака нам као олово пада на срце. Тешко је то гледати свој рођени народ на стази, која не води будућности и напретку, тешко је то гледати га, како оберучке отискује од себе спасење своје. У место да свом снагом прионе око свога рођеног живота, он сву снагу своје залаже за ништаве ствари, у место да пригрли школу, да пригрли подмладак свој, он га напушта дивљаштву и пропасти. Зашто се сеоске општине не утркују међу собом у томе, да им школа буде најугледнија кућа, да у њој имају највише здраве, честите дечице мушке и женске, да им учитељ буде на дику и понос, да им подмладак буде све бољи и бољи? Зашто се не надмеће једна с другом у томе, која ће што више жртвовати на свестрани прави напредак својих чланова, на подупирање невољне а вредне сиротиње, која нигде не може помоћи да нађе? Зашто се на надмећу у томе, која ће што више од својих прихода одрисити на то, да се сиромашној дечици набави одело, обућа, храна, књига и т. д.?? Зашто се не утркују у томе, која ће бољег учитеља набавити дечици својој? То би било много племенитије, много корисније по народ утркивање!

Време је да се на боље окрене правац рада у нашим варошким и сеоским црквеним општинама. Ми не мислимо, да су пре новога закона општине биле боље и да се тада више радило у њима за срећу народа; на против ми потврђујемо, да су тада свакојаком злоупотребљењу врата широм отворена била, јер је цела општинска управа била у рукама двојице тројице, који су по својој вољи без закона и без контроле извршавали општинске послове. Данас је то друкчије; данас имамо свој општински закон, што га је сам народ преко својих заступника донео, и по томе ваљало би да престане свака злоупотреба, свака самовоља у општини. Али закон је само спољашњи услов за поспешан рад; унутрашњи треба да је у нама, а тога нема и ту је баш највеће зло. Закон је мртва, излишна и некорисна ствар, кад не умемо или нећемо да га делима својим оживимо, кад не ћемо да се послужимо свима оним правима у свом пространству њиховом, која нам он ујемчава.

Нема дакле унутрашњег услова за поспешан рад, особито га нема на селу. Ту се и поред закона опет тера стари посао, јер нема људи, да му стану на пут.

У таквом се стању данас налазимо, и то се наравно не да променити обноћ. Али га само ваља припознати и никада га из вида не испуштати, да би нам свагда на памети било, да нам се одатле ваља чупати и отимати. Многи су позвани да на томе раде, али их мало има, који позиву своме одговарају. Мимо свију били би у првом реду на то звани наши тако названи архијереји, владике, архимандрити и т. д., који у то име вуку големе плате с грбина народних здеране. Но је ли се који од њих макнуо, да зареди по општинама, од једне до друге, да види како се која находи, шта коју боли и тишти, у чему којој помоћи треба? Који је од њих походио општине, да живом речју својом и високим угледом, кога неправедно али фактично имају код народа, поуче свет добру и да га упуте на стазе, којима се долази до среће, до напретка? Који је од од њих изишао у крило

народа, који је походио зборове и скупштине народне, да том приликом охрабри народ и распали на свако добро дело? Ни бриге им за то! Седе они као пањеви у својим палатама, па се кљукају „ексквизитном“ кујном и мирисавом садржином дубоких подрума, а ти, јадно стадо хришћанско, можеш скапавати од глади душевне и телесне, јер твоји „пастири“ не само да нису кадри положити душе своје за тебе, него те још сами гурају у бездану пропаст. Они се не јављају друкчије своме народу, него кад треба расути сабор, кад треба анатему бацити на кога или кад треба купити порезу за одржање њиховог „благоутробија“. Шта више ето видимо једног, где је и бајонете туђинске призвао у помоћ на свој рођени народ, и место знамења мира и љубави, на коме је божанствени учитељ света душу своју испустио, он окреће оштру сеченицу и смртоносан врх ножа на своје стадо! То ли су наши пастири? Да их је стид и срам!

Ми смо толико пута казали, да ће народ наш тек онда бити сретан, кад у тима пастирима упозна праве вукове своје и кад их остави на страни, а сам пође оним путем, кога просвета и слобода народа означује. На тај пут ваљало би што пре да изиђу наше црквене општине, без обзира на пастире стада православнога.

Нас боли срце кад видимо да народа нашег још нема на том путу, кад видимо да га још у страшном процепу држе православни фарисеји, који му у облику светиње неке памет замућују, да не распозна добро ода зла. Али се тврдо надамо да ће и код нас, као што је и свуда до сад било, струја просвете провалити опсаду мрачне глупости и обасјати виделом својим тмине многих умова. Тада ће бити крај клерикалном фарисејству и свој загушљивој атмосфери, која још и данас кужи многа места, многе заводе и установе наше али тада ће и школе наше процветати подмладак ће наш пропеват а будућност народна неће бити празнаобмана наша!

Српски народ и услови његову опстанку.

(Наставак.)

Народоносна самосвест по фактичној снази својој одговара знању народном, јер је знање буди. Она је и у српског народа према знању његову развијена, ма да боље изгледа. Кад са те стране погледамо у наш народ, одмах нам падне у очи, да Срби међу народима у аустро-угарском конгломерату, Чехе изузимљући, а може се рећи међу народима, који станују у целом југоистоку европском, својим живастим политичким кретањем импонују и насртању на народност им одважно се опиру, те тако изгледа, као да се патриоте српске бар са те стране не би бринути имале, да би се народ српски са слабачке стране народносне самосвести у прождрљивим елементима од народа изгубио, или да би у времену струјења народносне идеје у мртвилу спавајући навали туђинштине подлегао и у какав други народ се претопио. Но пре но што дођем на то, да напишем, да ли је народ српски одиста свестан своје народности, као што разбирачу изгледа, хоћу сад, кад је о губљењу народа реч, да извршим оно, што сам још с почетка обећао, т. ј. како се може народ изгубити. Народ се може изгубити или само по народности, те се онда прелије у други који народ, или може са свим изумрети. Онај први начин сад ћу одмах показати, а овај други на згодном месту мало касније. Да се може народ по народности изгубити, то најбоље сведочи српска историја, та верна читуља свију народа. Не је нужно, да зарад уверења свога преврћемо плесниве листове у повесници престаре и седе прошлости, нити да бирамо из дивне различности од народа оне, који су нам страни и непознати, но да промотримо скорашњу прошлост још за вруће трага, и да завиримо, дал' немамо и ми у својој кући такве прилике, па ћемо наћи, да је по невољи заиста имамо. Потомци од Срба, који се због гоњења у закону своме за владе Марије Терезије у Русију одселише, већ и не знају ил' бар неће да знају, да су им предци Срби били; а Срби римске вере (Буњевци) и не хају, што им ми вичемо: браћо наша! (Почињу сада већ хвала богу! У.) — Али ми не смо још ни сада довољно свесни. Докле сваки наш човек не познаје и не зна уважавати и употребљавати право, што му као члану народа или као грађанину у држави припада, дотле се не може казати, да је свестан. Сетимо се само, како многи наш човек не уме да употреби или како незгодно употреби право своје приликом каквог гласања у каквој ствари народној, како за један напитак само уздиже крвног непријатеља нашег народног бића; како стрепи пред солгабировом, и тако много којечега; сетимо се па му помозимо! Ја у толико већма осећам тај недостатак, јер ми се баш сад дала згодна прилика да видим, како то своје право употребљује члан свесног народа. Међу народом у јужној Немачкој ломи се мишљење, хоће ли ступити у северно-немачки савез, те су се услед тога изродиле овде странке бирајући посланике, који ће у виртембершком сабору бити за или против ступања у северни савез; али овде не да ни најпростији бирач свој глас за какво обећање или по чијем наговору, а против свога уверења. — Судећи дакле по моралу, знању и народности народ је српски слабо просвећен, треба му помоћи.

На реду је материјално стање у нас.

Добро материјално стање тако исто је потребно за живот читавог народа, као што је сваком човеку нужна храна за живот тела му, јер ако се нема чим потреба за живот подмирити, онда не може ни множења ни просвете па ни опстанка народу бити. Што је који народ имућнији према броју своме, тим може лакше и до просвете доћи. Имућан и богат народ може импоновати, њега свако тражи, а потребит и сиромашан народ не је престао никуд ни камо.

Срби су у овом погледу већином на оној страни, где не је добро. Стара Србија, Босна, Херцеговина, Црна Гора, Далмација, Троједна краљевина, па и сама кнежевина Србија, све те земље препуне су јадном сиротињом српском, а само у Угарској и банатској војеној крајини Срби су подоста имућни, но и овде као да имање српско више опада, него што расте. Па кад би се запитали зашто је то тако, ево шта би сазнали: Срби ван аустро-угарске државе изгубили су богатство своје у варварском ропству, а Срби у Аустро-Угарској губе га понајвише са своје никакве економије. Можемо дакле отворено рећи: народ је српски сиромашан, треба му и у том помоћи.

Ако и јесу просвета и материјална моћ за одржање животне снаге народа нужне, опет се не може радња и уплив њихов на опстанак тог народа тако лако појмити, као апсолутна нужда бројног наплођавања; јер у оскудици оног двога неје пропаст тако наочигледна и тако напрасна, као што је она у оскудици бројног подмлађивања. Ово се може што но веле опипати. Па ваљада бар са те стране несу Срби заостали или стоје још боље него други народи?

Не само да не стоје боље него други народи, већ се у Србе, мотрећи на подмладак, такво зло увукло, да га таквог ни у једног познатог ми народа не видим, те мора најцрња брига свалити се на сваког родољуба српског, кад на то зло помисли. Народ српски тако се слабо бројно подмлађује, да се оним, што се рађа, не допуњује ни оно што мре, а камоли да ће моћи народ српски бројном суразмером са другим растећим народима у ширењу конкуровати и свој углед међу њима задржати. Тој нашој мани пуној отровног тамањења највећи узрок је у нама самима, јер смо је ми хотимице у себе увукли са непросвећеношћу нашом.

(Свршиће се.)

ДОПИСИ.

Чуруг, (у Шајкашкој) 3. децембра. — Прошле године браћа учитељи поносног шајкашког округа у свом збору основаше „књижницу“ (библиотеку), коју назваше „књижница учитељског одсека шајкашког округа,“ и определише јој место: Жабаљ. После тога одбор поменутог збора закључи: да со замоле сва учена друштва, као и општине, да им притеку у помоћ, што је председништво у име одбора путем јавних наших органа, а и у отпису преко поште и учинило. На ово се одзове прво „Матица Далматинска“ из Задра, пошље неколико лепих ком. књига, и обећа сваког издања по једну послати.

Браћа учитељи основаше као што рекох „књижницу,“ али у удном садањем учитељском стању, не могу је сами намножити; јер немају из чега ни себи коју књигу да набаве, а камо ли, да „књижници“ поклоне. —

На толике молбе ни једно се друштво — осим „Матице Далматинске“ не показа ни да је живо; па ни она господа, која су по коју књигу издала, — а кад им треба предбројника, сви се на учитеље за скупљање обрате, и ови им, смем рећи, понајвише претплатника накупе; јер се за ото јако заузимају, па ето како им враћају. —

Као што рекох, како овдашња, тако и остале овог округа општине беху позване: да поменутој „књижници“ у помоћ притеку. — Данас је овдашњи црк. шк. одбор држао своју седницу и закључи: „књижници“ сад 20 и сваке године по 10 фор. давати.

То је једна општина, која се одазва. — Дао би Бог, као што нам се надати ваља, да со и остала друштва и општине, угледајући се на ову у што већем броју одазову. —

Матици далматинској, као и свесној чурушкој

ПОДЛИСТАК „ПАНЧЕВЦА“.

Писма са стране.

Петнаесто писмо.

У Шразбургу има преко 80.000 житеља и не разликује се по свом спољашњем облику ни мало од Регенсбурга, Нирнберга и осталих древних вароши у богобојазљивоме „рајху“. Бацим ли поглед на старинске куће, на искривудане. нерегуларне улице, то ти је око срца, као да си у Немачкој, али кад погледиш на људе и чујеш језик, којим говоре, онда живо осећаш, да си на француској земљи. То су „на жалост“ осетили и многи немачки људи, који су као апостоли германског империјализма пуни натражњачких нада стари град посећивали и с отобољеним носом из њега излазили. Варош се пружа са обе стране реке Ила, преко које су многи мостови саграђени. Беше баш пијаца и сијасет сељака било је у вароши. Они су истина међу собом говорили у неком немачком диалекту, али ни најодушевљенији од оних Немаца, што анектирају, није у стању да их разуме. Грађанство се служи понајвише француским језиком; где сам и наишао на немачки, звучио ми је тако изгрђен, да сам претпостављао француски говорити, ако и јесам много вештији немачком. Хоће ли поред све наклоности елсаског житељства к францускоме живљу пруској влади за руком поћи, да Елсас германизира и да слободоумље у народу убије, ствар је неизвесна; како сада околности стоје, чисто немогућа, али — ја имам решпект од пруске школе и протестантског пастора, јер као што знате, био сам и сам близу, да том кужном упливу подлегнем.

Да сте ви пријатељу, какав Ергербергер, ја бих вам много што знао о Штразбургу причати, али овако ћу да се ограничим само на важније ствари, као н. пр. да у Штразбургу има нечувено много штркова, или да је Штразбург славно познат са својих паштета од гушчије џигерице, које гурмани са 20—40 франака плаћају. Један питомац кнежевске владе хвалио ми их је до неба, и топло ми је препоручивао, да их и сам коштам, — настава, од које нисам употребљење чинити могао. Пред подне, као што је облигатно за посетиоца древнога града, попео сам се на чувени Минстер. Преко 330 басамака дошао сам до терасе (високе 228 стопа, од које се обично више не пење. Од терасе до врха има још 262 стопе, (као што вам је познато, Минстер је највиша зграда у Европи), но даље пуштају само такве пасажере, који имају лекарску сведоџбу, да их несвест не хвата. Небо је било као ретко кад ведро, и широк изглед отворио се оку на све четир стране. Бацим лаки поглед на Рајну и Шварцвалд над њом и брзо се окренем на другу страну, где се предамном Француска са својим Вогезима ширила. Из долова вирише бела села и градови, по моје око пролазило је далеко преко њих и тражило је у магли даљине — Париз, одважни смер, као што сам се брзо уверио. Рашчаран са неиспуњена, ако и ничим не оправданог очекивања, клонем на зид и тек после неколико трепутака одважих се, да оно гледам, што сам видети могао. Тако човек попушта са својим надама и очекивањима. Као малом детету беше ми највећа жеља, да постанем генерал, а данас хвалим Бога, што писам каплар. И тако се рађају сваким даном нове жеље, и сваким даном долазе нове и нове обмане. Човек, који нема права, да је несрећан, осећа се тако несрећним. Шта је томе узрок? Васпитање, школа, строј друштвени? Ко ће знати! Да искрен будем, те мисли не летише ми кроз главу, кад сам питома вогешка брда посматрао, али још мање сам могао мислити, да ће за мало дана после тога ова села и градови, којих ми бела боја оку годила, људском крвљу попрскана бити, да ће оне куће и кућерке једног раденог житељства уништавајући пламен обавити, да ће се у овим тихим долинама два просвећена народа зверски покрвити за ћуд два „божја помазаника“, који би већ давно одмазали, да само нису народи кукавице.

општини, буди велика хвала! А не сумњам да и браћа учитељи из своје средине неће пошт. добротворима пред целим светом јавно благодарити; као што несумњам да неће и остала браћа учитељи, у својим круговима оваке зборове — као што су код нас овде — завести.

Браћо учитељи! Скупљајте се, договарајте се, саветујте се о бољку милог нам рода, да би признат једаред труд учитељски, и спрам себе награђен био; да неби неке општине воледе ма на што повце потрошити, ал само учитељу плату неповисити; јер у повишици учитељске плате неке — сматрају пропаст своју.

Није у том господо никаква економија; ако општине у каком другом толико пута већем раскоштву не економишу, у учитељској повишици плате не наекономисаше, на против губе оно, што ће тек доцније осетити.

С. Д. **Минхен.** 7. децембра. (Ратна моћ Енглеске). Много се пута окренула земља око своје осовине, — премного за садање време, што електричном брзином хисторичне догађаје проноси — од кад прекиде Русија несносне стеге, којима јој Париски мир од год. 1856 руке свеза, а „мађарски популаран рат,“ ни од — корова; он лебди само по ваздуху као Каулбахови дуси по биткама Хуна, — мађарских прадедова.

Па не само да су Мађарска и посестриме: Аустрија и Турска увукли рогове, но и Енглеска, држава са физичним и материјалним средствима боље снабдевена, узмиче мало по мало са претећег терена, пошто је мудро премерила силу, којом би могла изаћи на сусрет Русији у случају озбиљнијих сплетака.

Енглеска се може уздати само у се, јер поменуте државе с центрифугалним силама не могу ни саме себе од јектичавог трулежа да излече а камо ли мелема против „козачке грознице“ да набаве.

А нова Француска, које се такође посредно тиче уништење „Париског фермана“? Она ће благодарити Богу ако покоси Пруски куколь и истреби из своје отаџбине, и неће јој на ум пасти ни Петроград ни Цариград.

Енглеска ће, као што и сама вели, мировати док се неповреде њени — уображени — интереси од руске стране, у противном случају бојно ће их поље измирити.

Да видимо с каквом би силом могла велика Британија добро наоружаном и спремном горостасу севера у походе отићи.

Познато је да та држава острва има поред краљевине у Европи још многобројних колонија по Америци, Азији, Африци и Аустралији, а за те све по нашем целом планету расејане државе и државице нужна је заштита и обрана, за које се Енглеска од чести — побринула. Она има флоту што је можда нема на свету, с којом је у стању осујетити сваки покушај непријатељски да на њену земљу с војском ступи; а осим тога с лакошћу своје војнике на туђе обале да постави. Али да с флотом противника сасвим уништи ил нешкодљивим учини — није у стању као што довољно сведоче последњи Турски и сада Француско-Немачки ратови.

Могу Енглези опет да упражњавају своје тобције о камените стене црногa мора или на послетку да нападају мирољубиве вароши и отворене да бомбардују као што су у Кримском рату са Одесом чинили — само ако им дозволе Руси, који су ваљада научили од 1855 год. како ваља бранити обале, или ако ни су оно што су знали — заборавили. Немоћ Британије па

Вас дан беше све у вароши као на иглама. Све је мучила неизвесност. „Ха, биће рата“, вели за једним столом храбри лаћман, и звекну ратоборно сабљом. „живео рат! гарсон, бутељу бордоског!“ Ту се први пут моја вера у мир поколебала, јер није шала, први далеко, а бордоско скупо, а ни лаћмани нису ваљда луде — биће рата! Но трбушати банкер за другим столом стиска своје на пазеб склоне купоне на груди и подсмешљиво се одзива: „мосје, не мојте да преухитрите...“ И лице храброга лаћмана осу бледило. — За ручком нађем једног познаника из Пруске, и он је као и ја дошао у Штразбург, да посети стародревни град. После обеда заједно се шетасмо. Поред Ила пођемо у ботаничку башту, (која је за време опсаде у гробље претворена), отуд натраг на Клеберов трг, и кад се испод споменика наполеоновог ђенерала у **Café du Broglie** упутисмо, пођоше нам у сусрет гласови са нијаце: „Ствар је решена, рат је ту!“ На рогљевима беше прикована депеша, која је овај час из Париза стигла: „Грамон не попушта, рат је неизбежан!“ И хиљаде младих љуба почеше штедети новац за црно одело. А ја сам прстима пукнуо и рекао: „Господин лаћман има право!“

име се у томе састоји: што мора да издржава по колонијама саразмерно огромну војску, коју не сме ни не може у осудне часе да сакупи. Тај недостатак увидели су одавна Енглески државници, али су тек у новије доба покушали, да раштркану војску у домовину поврате, што је јако огорчење код насељеника проузроковало. Но британски кабинет не би се баш млого старао за колонисте, да се није десио после кримског рата опај по Енглезе врло убитачан устанак староседеоца у Индији. И тако Енглеска принуђена би бар ту да одржи оружаном силом своје господарење а и нешто да обезбеди слободно развијање колонија и да предупреди у будуће такве нечувене покоре. До тог последица пуног догађаја издржавала је Британска на том источном полуотоку до 30.000 војника, но после тога принуђена би да повиси број на 70.000. Осим тога мора да издржава градове: Гибралтар, Малту и Аден што јој осигуравају пут у Индију, који пут изискује још већу пажњу и мотрење од кад се доврши прокоп Сујецког канала.

Да не беше наведеног устанка, у опште да је све остало по старом — да се није ништа променило: ни на боље ни на горе, — Енглеска би могла тек онолико војника поставити колико у кримском рату.

Кад се узме у обзир да је онда енглеска војска једва навршила број од 98.000 људи и да су од тих многи доцније у Индију послати, где се и дан данас баве, то би она могла у једном од будућих ратова у Криму ил другом каквом месту Понтуса, највише до 80.000 регуларних војника, и то тек после дужег времена, поставити. Но несме се заборавити један врло важан чинитељ, који је влади енглеској „трн у оку“ а то је Ирландија — треће острво што сачињава краљевину у Европи. Ту би такође нужно било неколико хиљада да држе узде незадовољних Ирландеза.

Истина да има поред тога до 12.000 народне војске, која је обвезана и изван граница служити, но та војска врло је слабо увежбана и не баш најбоље оружана.

После има до 15.000 коњаника, бар на папиру; и до 150.000 својевољаца, који су пак само за обрану домовине намењени, као што показује 1858 год. кад је оно Орсини с дружином напао на Наполеона, због чега се Француска обратила Енглеској с изискивањем да влада последње употреби мере како би у будуће такове договоре преко канала предупредила. То изазове кошкање да се мислило да ће и до рата доћи. Тада се показа у Енглеској неки убојни покрет против могућег нападаја Француза и онда се први пут установише на све стране чете својевољаца.

Та сва сила одвећ је малена да може са Русијом међан делити, а на друге државе неможе се Енглеска уздати, јер оне државе што би хтеле — немогу, а које су у стању — неиде им у интерес; и тако ће се Енглеска три пута предомислити пре нег што изазове рат, који би без сумње био европски.

НАРОДНА ПРИВРЕДА.

Новац.

(Наставак.)

Ко хоће да се сачува од дугова — ми овде свагда мислимо дугове домаће а не привредне, који се праве у радњама — тај треба свагда да пази на то, да не издаје више него што прима. То смо већ један пут казали. Сада хоћемо још само да додамо то, да се укантерење прихода и расхода само на тај начин може постићи, кад се рачуни тачно воде у књигама, јер само се онда може поуздано знати, докле се сме ићи с расходима. Књиговодство је основ поретку у привреди. Што се многи привредници у радњи својој не помичу напред него заостају натраг, томе је понајвише узрок то, што не воде књиге о својим расходима и приходима, па не знају, шта коме дугују и шта ко њима дугује, не знају докле се могу пружити са својим расходима, где и кад им се ваља повући натраг. Нека је радња колико му драго малена и једнострука, ред треба да влада у њој, а да би ред владао у свему, ваља у особитој књизи бележити све, што нам имање наше умножава и што га умањава, да бисмо тако у свако доба видети могли, како стојимо с њиме. Ко би иначе без тога могао знати, кад му се ваља ограничити у трошковима својима? Кад је сваки издатак забележен, онда је лако изнаћи које ваља избегавати, да би се опет укантарило примање и издавање, ако је поремећено. Ко мисли, да се при томе може ослонити на своју главу, па памтење, тај се љуто вара. У главу не може све стати, ма како мален био посао. Кад се и дугови своји записују, онда је лакше сетити се за времена на оно, што нам ваља плаћати, па и побринути се на време за то, да би се на тај начин нужни кредит осигурао и у новој потреби опет пријатељска помоћ нашла. Исто тако лакше је и своја потраживања у своје време утерати.

Ко не води те књиге, ко никада не полаже себи рачуна о својој радњи, него пусти радњу своју да се тако рећи сама од себе носи из године у годину, тај нека се не тужи ни на што, кад опази да му радња пропада и да поред све вредноће и вештине не може ни толико да заради, колико му је потребно да себе и своје пристојно захрани, нека се не тужи на спољашње околности, него нека баци сву кривицу на своју небрижљивост, кад падне у дуг и сиротињу.

За то, ко хоће да напредује у својој радњи, да дође до некога имања, да имање своје сачува и умножи, ко хоће да буде и да постане поштен човек, тај нека добро пази на своје приходе и расходе и нека тачно води књигу о њима. Најзнатнији људи, који су по занимању своме на сто страна растргнути били, савесно су уписивали у књиге своје приходе и расходе. Славни Ђорђе Вашингтон, основач североамериканске републике, бележио је сваки новчић у своме домоводству и контролисао је сваки и најмањи издатак још и онда кад је постао председник републике.

Много је књига писано о томе, како се може богат постати и доста новаца стећи; држи се обично да је то велика вештина, али ту књиге много не помажу; то је најпростија и најлакша наука, која се само замислити даје, наука, којој ученост више шкоди, него што хасни, а здрав разум све и сва чини. Вештина: имућан постати, учи се на сокаку, међу људма, у струји светског живота. Човеку, који има здраво тело и мозак, не треба ништа друго, него вредноћа, штедљивост и поштење, па да дође до имања, које ће му осигурати спољашњу независност. И најући надничари могу дотле дотерати, кад са заслугом својом разумно поступају, кад савесно избегавају оне малене издатке на излишне ствари, који су свагда најопаснији, кад се клоне пића и т. д. Новчић је малена ствар, али на њој се оснива домаћа срећа толиких породица. Ко је лакомислен, па не жали с муком стечени новац, него га троши на чуственa уживања, на пића и друге шкодљиве ствари, тај се понижава до скота и доводи себе и своју породицу до јада и чемера. А ко пази и на новчић свој, ко с њиме поступа разумно, тај ће брзо осетити, да ће бити награђен за пажњу своју, награђен растењем сопственог имања и свешћу, да је слободан од брига животних и да му је будућност осигурана.

Франклин је био велики мајстор у практичној мудрости живота, па је овако писао једном младом занатлији: „Пут до богатства, ако збиља само мислиш, тако је раван као пут до пијаце. Он зависи највише од ове две речи: вредноћа и штедљивост, т. ј. не расипај ни времена ни новца, него се и једним и другим најбоље служи. Без вредноће и штедљивости не ће ти ништа испасти за руком, поред њих пак и с њима — све. Ко све стече што може поштено стећи, и ко све стечено (изузимајући нужне издатке) сачува, тај ће јамачно бити богат. Помисли да је и кредит новац. Најситније маленкости, које имају уплив на кредит, ваља добро на уму имати и на њих пазити. Твој чекић може добро да ти отвори кредит: кад чује газда, који ти је веровник, да ти с њиме куцаш у 5 сати из јутра или у 9 у вече, он ће се још за 6 месеци претрпети; а ако те види на билијару или поред пуне чаше, кад би требало да си за послом, он ће те одмах сутра дан опоменути на свој новац и присклиће те да му платиш, из страха, да га не омахнеш, кад пропаднеш. Нека те вредноћа прати од јутра до мрака. Поштење сматрај као дисање своје душе, и не заборави никада, да једну мангуру оставиш на страну, пошто си све своје издатке срачунао и исплатно. Тако ћеш доћи до врхунца среће, и независност биће ти штит и бранич, оклоп и круна. Онда ће ти бити душа на свом месту, не ћеш се морати клањати пред каквим нитковом, који иде у свили и кадифи, не ћеш му морати скидати капу само за то, што је богатији; не ћеш морати отрпети ћушку само зато, што има прстен са дијамантом на оној руци, која те је ћушнула. Ја сам се сам тако владао; мало по мало почео сам одуживати своје дугове, да стечем себи кредита и име поштсног радника; старао сам се не само да будем

вредан и штедљив, него и да избегнем и сваку помисао да бих могао пебити то. Био сам свагда просто обучен и никад ме нико није видео на јавним забавама. Само ме је кад и кад задржала по нека књига, па и то сам чинио да ме нико не види; да бих показао да се не стидим свога заната, турао сам колица с папиром својој кући. Тиме сам изашао на глас као вредан млад човек и добар платац. Трговци, који су писаћи папир увозили из Европе, тражили су у мени муштерију, други су ми се опет нудили својим књигама, и тако је моја малена радња процветала.“

(Наставиће се.)

ТЕЛЕГРАМ.

Пешта, 12. децембра. — Због празника и свршетка године обрт умерен. Шеница 15 новч. боље; друге врсте без прбмене. Права мећава.

-в **Панчево**, 12. децембра. — У житној радњи немамо никакве промене да саопштимо. Довози су сада због завејаних путова тако исто препречени, као што то беше пређе због кишовитог времена; како је пак зима наступила, то су изгледи, да ће до који дан радња оживети.

Данашњи наш ценовник ово је:

ЖИТО ф. 8.50 — ф. 9.20; НАПОЛИЦА ф. 7.— ф. 7.40; КУКУРУЗ ф. 4.—; ЗОБ ф. 4.—; ЉЕЧАМ 4.—

И—ц—г. **В. Кикинда**, (са жељезничке станице) 22 децембра. Прошле недеље киша мал нас неподави толико је беше, а од јуче непрестано снег, до сад је нападао више од пол шуха. Довоз хране на стапицу због препуних шупа и магацина данас је обустављен до даље наредбе.

Промет беше овај: 8 децембра није ништа довезено, а одвезено је за Беч 393, за Најсидл 200 цол. цената жита.

9 није ништа довезено, а одвезено је за Гензерндорф 940; за Брин 543; за Беч 296; за Штокерау 201; за Семеринг 200; за Пардубиц 199; за Креновиц 197 ц. цената жита.

10 и 11 нит је шта довезено нит одвезено.

12 довезено је 3911 ц. цената кукуруза и 3597 ц. цен. жита, а одвезено је за Пелтен 388; за Принцерсдорф 200; за Беч 403; за Лунденбург 203; ц. ц: жита, за Лајпциг 595 ц. ц. кукуруза.

13 довезено је кукуруза 5049 ц. ц. жита 2474 ц. ц. а није ништа одвезено.

14 довезено је 2516 ц. кукуруза. Жита није ни зрна довезсно а одвезено је за Пардубиц 200; за Пешту 242; за Феликдсорф 605 ц. ц. жита за Темишвар 408 ц. ц. кукуруза.

15 довезено је кукуруза 706, жита 999. ц. ц. а одвезено ји за Темишвар 396 за Беч 608; за Вајцен 406; за Флориндорф 602; за Литаи 400 ц. ц, кукуруза, а жита одвезено је за Феликсдорф 716. за Беч 200; за Баден 197; за Леоберсдорф 392; за Пфафштатен 195 ц. цената.

16 довезено је 707 ц. кукуруза а 605 ц. жита. Тога истог дана одвезено је за Темишвар кукуруза 1111 за Пешту 189 ц. центи а жита одвезено је за Феликсдорф 187; за Баден 195 ц.

17 довезено је жита 201; кукуруза 2103 ц. ц. а одвезено је за Пфафштетен 195; за Леоберздорф 196 за Феликсдорф 401 за Пенцинг 206 ц. центи жита.

18 није ништа довезено, а одвезено је са Беч 202; за Брин 182 за Олмиц 200 ц. жита. Тога истога дана одвезено је за Темишвар 396 за Штајнбрух 202 ц, ц. кукуруза.

Цена је ова: жито ф. 4·80—5 ф. — кукуруз 2 ф.

Белешке.

— Између Сомбора и Вилања отворена је жељезничка пруга, која код Ердута прелази преко Дунава па иде на Осек.

— Трећи купон деоница хрватске ескомптне банке, који доспева 1. јануара 1871. исплаћиваће се почевши од 2. јануара код централног завода у Загребу, код подружнице у Сиску и код агенција у Вараждину и горњем Карловцу, са ф. 10.

— Трговачко-занатлијска комора у Загребу обратила се тамошњем сабору с молбом, да се учини све што је нужно, те да се уклоне запреке, које сметају бродарству на Сави почевши од њезина утока у Дунав па до Загреба, и на Купи од Сиска до Карловца. Комора предлаже, да се тога ради састави испитна комисија (анкет-комисија), коју би именовало министарство комуникација у споразумљењу с министарством рата као заступником војничке крајине, и која би имала на темељу својих студија и испитивања, с обзиром на искуства и захтеве новијега времена, израдити основу, како да се уклоне запреке бродарству на Сави и на Купи, а онда ту основу предложити министарству.

— У Пешти се образовало међу радницима чешкословенско друштво. Да ли су ту и српски раденици?

ТЕЧАЈ БЕЧКЕ БЕРЗЕ

од 12. децембра 1870.

Државни дуг у банкама	фор.	56·25
„ „ „ сребру	„	65·65
Државни зајам од 1860	„	92·15
Акције народне банке	„	729·—
„ кред. завода	„	247·—
Лондон	„	124·45
Сребро	„	122·50
Дукати	„	5·90
20 франака	„	9·98

Политичне новости.

— На бојноме пољу још никако да дође одсудни тренутак. Војске непријатељске непрестано се вијају, али некако не могу да се стигну и због тога се рат одуговлачи. Француска војска узмиче к Леману а немачки јури за њом. Од северне француске војске ништа се не чује. На југу трају непрестано чаркања и погдекоји се јачи бој заподене. Тако је 6. ов. м. био жесток бој код Нујта, где су Французи потучени; ту су Пруси изгубили 13 официра, 29 је остало рањених и погинуло је 700 момака; Французи су изгубили 1000 момака и 700 остало је рањених.

— За бомбардање Париза спремају се Пруси іако, али још им није стигла сва муниција, која је из Берлина на 800 железничких кола опремљена.

— У четвртак 10. ов. м. отпочета су у Лондону претходна саветовања о конференцији, за коју се сад опет јавља, да ће се држати 8. јануара. За француску сад се зна поуздано да ће учествовати у конференцији.

— Осим бомбардања наумили су Пруси да јуришем отму неколико градића око Париза.

— У Баварској пао је један француски ваздушни балон, у коме су седела четир Француза. Један од њих утекао је а тројицу вијају.

— Угарски сабор одложио је своје седнице због празника до 10. јануара ид. г.

— У Арапској побунио се народ па хоће да освоји Меку и Медину.

— Кад је изишао одговор Бајстов на чешку посланицу, држао је чешки посланички клуб седницу, у којој Цајтхамер предложи, да се Бајст оптужи, но Ригер беше против тога и предложи да се састави нев меморандум, који ће још одлучније гласити него први, и у коме ће се на једноме месту споменути, да нису Чеси издајници земље него грађанско министарство.

— Влада Француска у Паризу издала је прокламацију, у којој се Паризлијама даје на знање, да у Паризу још има доста хране. Свима ће се продавати без разлике само црн хлебац. У месу нема оскудице. Париз се може држати до априла.

— Проносе се вести, да је у Паризу букнула побуна и да је том приликом Флуран рањен а Бланки убијен. Француска влада побија те вести.

— Интересантна ја дебата вођена у крагујевачкој народној скупштини приликом већања о ссоским дућанима, у којој се најјасније огледала себичност варошких цинцара, који би хтели да освоје монопол трговања у целој Србији. Ту дебату донећемо у идућем броју.

Одзив чланку „Панчевца“

„КАТИХИСИС У НАРОДНОЈ ШКОЛИ.“

У 85. броју „Панчевца“ овогодишњега штампан је први дио чланка „катихисис у народној школи.“ У том почетку тога саставка (продужења још немам у рукама) казује се: „О катихисису да се преустроји, да се деци и њиховој природи прилагоди, нико можда ни не помишља те тако изгледа, да је тај предмет за децу довољно удешен, да на земљишту школском добрим плодом рађа. Али пријатељу школском на први поглед не би тако изгледало. Ако увиђамо, да школски предмети несу удешени да природи дечијој одговарају, то је катихисис најмање; ако је садржина општег учевног градива слаба и сувопарна, то је катихисис највише. . . .“ И даље каже се ту: „Дојакошње ћутање наших јереја и архијереја у овој ствари неда се оправдати, јер то показује, колико се брину за душевну поправку своје деце и у њима свога народа. . . .“

Не знам кад ћу умријети, а знам откуда је то дојакошње ћутање српских православних јереја и протојереја и архијереја у тој ствари, — и за што „ми Срби (у Аустрији) једва два катихисиса имамо“ —, — но пошто се сјећам народне ријечи „ни свагђе ни свашто“, и пошто ми и није намјера да се објелодањењем тих узрока сад овдје одзовем томе чланку „Панчевца“, с тога дакле и остављам сада то — — и одзивљем се истоме чланку „Панчевца“ тијем, да сам се, увидјевши и сам „да се садашњим нашим катихисисима не могу да удубљују и укорењују у срцима дечијим начела хришћанства“, постарао те преустројно катихисис, дјеци и природи њиховој прелагодно га, — тако, да се надам, да ће не само „на школском земљишту“ него и на земљишту породичком рађати добрим и лепим родом — —, и да ћу га народном сабору и сиподу поднијети на — одобрење!

У Српској Кларији, 7. децембра 1870.

Богдан Кузмановић,
парох и конс. присједник

Кретање људства у Панчеву.

Од 5. до 11. дец. 1870.

Рођени:

1. Никола, син писара Живојина и Емилије Теодоровић. — 2. Душан, син тежака Николе и Катарине Петровић. — 3. Јелена, кћи занатлије Јована и Милке Секулић. — 4. Живојин, син тежака Стевана и Олимпијаде Тарајић. — 5. Јелисавета, кћи трговца Јована и Емилије Арсеновић.

Мушких; 3; женских: 2. —

Умрли:

1. Софија. 7 месеци стара кћи учитеља Живка Стојковића, од суве болести. — 2. Катарина, 27 год. стара жена трговца Николе Мандрина, од суве болести. — 3. Никола, 8 дана стари син тежака Лазара Константиновића, од трзавице. - 4. Илија Тарајић, тежак. 97 год. стар, од старости. — 5. Никола, 14 дана стари син тежака Ђурђа Антонијевића, од трзавице. — 6. Јелисавета, 90 год. стара жена ÷ тежака ? Живановића, од старости. — 7. Христина, 3 и пола месеца стара кћи Гргура Лацковића, од трзавице. — 8. Александар Јовановић, трговац, 45 год. стар, од суве болести. — 9. Марко, 9 месеци стари син тежака Константина Новаковића, од трзавице. — 10. Јован Арсеновић, крчмар, 36 год. стар, од водене болести. — 11. Илија Кузмановић, кројачки помоћник, 40 година стар, од суве болести. — 12. Максим, 1 месец стари син Гргура Стојановића, од трзавице.

Мушких: 8; женских: 4. —

Код Немаца протестаната: рођ.: 3; умр.: 0. —

Код Немаца католика: рођ.: 7; умр.: 3. —

Припослано.*)

Господине уредниче!

Данас посласмо једну молбеницу управи овдашње пуковније, писану наравно на српском језику. Но велеможни господин наредник Крикл не би лењ, него одбаци молбеницу нашем доносачу натраг, велећи да он не зна српски; па пошто се дечко већ врата латио, позове га натраг, прими молбеницу и напише потврду на немачком језику.

Еле у царевој земљи не важи закон издат за крајину, којим се код политичних звања српски језик завађа, ту стоји воља н. пр. једног г. Крикла над законом.

Ово износимо на јавност, да они којих се ово тиче дознаду, и да г. наредника о његовим дужностима тачно поуче.

У Панчеву, 10. докембра 1870.

С поштовањем
Јовановић и Павловић.

*) За облик и садржину свега, што под овом рубриком излази не одговара уредништво.

ОГЛАСИ.

НЕКОЛИКО СЛАГАЧА
тражи штампарија **Јовановића и Павловића.**

Сигурно лечење

и застарелих болести; сполње, кожње и унутарњо болести, које мокраћу задржавају, мушку слабост, болове у доњем делу тела, неплодност, крвоток лечи сигурно, основно и за чудо кратко време вишегодишњим и многостручним искуством обогаћен, златним крстом одликован ц. к. војени и грађански болнички лекар, медецинар, хирург и бабичар. Лечи дневно од 9—5 часова, уторком и четвртком и с вечера од 7—9 часова. Награда је врло умерена. За мушке м женске одељено двориште. Лечи се и преко писма. Лекови се на захтевање шаљу.

Лекарски завод у Бечу, (варош) Rudolphplatz 3. Наскоро је изишла и ту се добити може: „Der Heilkünstler in Syphilis,“ 5. издање, лекарски саветник у поменутим болестима обојег пола, као и мушке слабости и неплодности. 2—50

У манастиру Војловици продаваће се **14./26. децембра ов. г. у 8 сахата** пре подне: 39 комада рогате марве, 43 комада мршавих и 8 комада дебелих свиња.

3—3 УПРАВА МАНАСТИРСКА.

Женске сваковрсне обуће може се добити по умереној цени у великоме у Пешти код НИКОЛЕ ДРАЖИЋА, Josef Stadt, Kondigasse Nr. 19. 9—15

Одговорни уредник **Јован Павловић.**

Брзотиском **Јовановића и Павловића.**